

Д-р БОГДАН КАЗИМИРА

ПЕРШИЙ ВАСИЛІЯНИН У КАНАДІ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ДОБРА КНИЖКА"

Випуск 166

Торонто, р. Б. 1961

diasporiana.org.ua

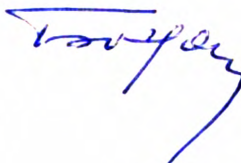
**ПЕРШИЙ ВАСИДІЯНИН
У КАНАДІ**

Dr. B. KAZYMYRA

**FIRST BASILIAN
IN CANADA**

DOBRA KNYZHKA — TORONTO — 1961

**Printed by the Basilian Press
286 Lisgar St., Toronto, Canada**

Дорогий Василюк, на
добрій пам'яті
16. 9. 1961.

Д-р БОГДАН КАЗИМИРА

ПЕРШИЙ ВАСИЛІЯНИН У КАНАДІ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ДОБРА КНИЖКА"

Випуск 166

Торонто, р. Б. 1961

З друкарні оо. Василіян — 286 Лісгар вул., Торонто

Д. К. 166 — 2000 — 1961

о. ІВАН ДАМАСКИН ПОЛІВКА ЧСВВ

Багато авторів, які дотепер писали про Українську Католицьку Церкву чи українські Чини в Канаді, починали історію ОО. Василян від 1902 р. Щойно в 1952 р., коли в цілій Канаді¹⁾ відзначувано 50-річчя прибуття ОО. Василян до цієї країни, о. Йосафат Жан ЧСВВ звернув щераз увагу на те, що вже перед 1902 р. у Канаді працював один еромонах-василіянин.

У зв'язку з приготуванням цих святкувань о. Теодосій Добко ЧСВВ, протоігумен, і о. д-р Іриней Назарко ЧСВВ просили мене допомогти подбати про різні ювілейні матеріали. Їх було треба для окремого числа Едмонтонського тижневика "Українські Вісті", що було присвячене ювілеєві, далі для бюлетеню Українського Пресового Бюро в Канаді, статей і репортажів для Міжнародної Служби Голосу Канади, Український Відділ, та окремої статті-розвідки для Пропам'ятної Книги Отців Василян у Канаді, що про неї мене просив тодішній редактор Книги о. д-р Ір. Назарко. Це все дало мені добру нагоду щедро доповнити матеріали, що їх я вже мав до історії УКЦеркви в Канаді. Отримав я теж документи з архіву протоігуменату ченців Василян, зокрема ж з архіву о. Й. Жана ЧСВВ. Провадив я теж довші розшуки в архіві протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні, як і в Ст. Алберт, Алта, де був колись осідок еп. Грандена, першого єпископа. Твердження о. Й. Жана підтвердили знахідки документів в архівах оо. Облятів в Едмонтоні та архівах латинського архієпископства в тому ж місті і каталог Чину СВВ з 1900 р. Отже першим василіянином у Канаді був о. Іван Дамаскин Адальберт Франциск Полівка²⁾,

що приїхав 21 жовтня 1899 р. до Вінніпегу, столиці Манітоби.

У розвідках, споминах, звітах, статтях і т. д., головню в українській мові, можна найти прізвище о. Д. Полівки, але ніхто з авторів не говорить про нього, як про василіянина.

В Ювілейному Альманаху³⁾ української греко-католицької церкви св. Володимира й Ольги у Вінніпегу, о. д-р Василь Кушнір згадує, що "...приїхав до Вінніпегу перший український католицький священник о. Дамаскин Поливка"⁴⁾.

О. П. Божик у своїй праці⁵⁾ пише: "Першим греко-католицьким священником у Канаді був Дамаскин Поливка, словак по народности. Він приїхав до Вінніпегу зі Злучених Держав 1899 р. і був тут короткий час..."

Учитель В. А. Чумер писав⁶⁾ у своїх "Споминах", що "від літа 1898 р. до червня 1900 р. до Канади між українських колоністів не появилсь ані один український священник, ні зі Стейтів, ні зі Старого Краю. Говорили старі колоністи в Манітобі, що через Вінніпег у 1899 р. іхав о. Поливка з Галичини в дорозі до З'єдинених Держав Америки, але на колонію нігде не появилсь".

Докладніше про о. Д. Полівку згадує о. Н. Саварин, історик-василіянин. Він пише⁷⁾: "На усильні налягання еп. Легаля в Римі⁸⁾, вислав Апостольський Престіл 21 жовтня 1899 р. о. Д. Полівку. Але цей почувши, що Алберта має остру й довгу зиму, а наші люди ще бідно маються, поза Вінніпег не виїхав".

У 40-річчя існування парохії св. Николая у Вінніпегу, яку обслуговують від самих початків ОО. Василіяни, автор пропам'ятної книжечки писав⁹⁾: "У році 1899 число українців досить зросло у Вінніпегу... В тому часі приїхав до Канади з Карпатської України о. Поливка. О. Поливка організував українців у Вінніпегу, купив площу під церкву при вул. МкГрегор і Стела, де побудовано

українську церкву в 1901 р. і названо її церквою св. о. Николая”.

Ту саму версію про о. Д. Полівку, в дещо іншій формі, повторив у 1951 р. Л. Білецький, пишучи¹⁰⁾, що “так само 1898 р. прибув до Вінніпегу із ЗДА й о. Дамаскін Поливка, родом чех”.

Д-р Люї-Евжен Белянже, священник, у своїй докторській тезі писав про о. Д. Полівку¹¹⁾ таке: “Це був Преосв. Паскаль, єпископ із Принс Алберт, що перший поїхав 1898 р. до Галичини, щоб дістати священників. У висліді його демаршу о. Іван Дамаскін Полівка прибув 1899 р., щоб кинути основи під українську парохію в Вінніпегу. В тому часі було вже в Канаді 40,000 українців... Отже Львівський Митрополит вислав свого секретаря, о. Жолдака, щоб він простудіював положення (значить: у Канаді — Б. К.). З хвилиною прибуття цього останнього о. Полівка повернувся до Європи”.

У 1953 р. вийшла праця П. Юзика, проф. Манітобського університету, в якій він про о. Д. Полівку пише¹²⁾ таке: “У 1899 р. прибув до Вінніпегу о. Дамаскіян Поливка, де він оснував парохію св. о. Николая, першу греко-католицьку церкву в Манітобі¹³⁾, яка пізніше прийняла ім'я св. Володимира й Ольги”.

У монументальному 22 томовому творі (Canada and its provinces) один із співавторів 11-го тому (A. G. Morice: “The Roman Catholic Church West of the Great Lakes”) на 186-тій сторінці згадує про о. Полівку такими словами: “О. Жолдак застав у Вінніпегу початки парафії, якою опікувався василіянський чернець на прізвисько Іван Дамаскін Поливка. Ця громада постала попереднього року. Незадовго опісля Полівка повернувся додому...” Стільки сказав відомий канадський історик. Вправді він не висвітлив, коли о. Полівка прибув до Канади і хто причинився до його приїзду, помилково подав дату його виїзду, одначе

виразно зазначив, що о. Дамаскин був першим василіянським місіонарем у Канаді.

Справу о. Д. Полівки видвигнув у своїй цілості о. Й. Жан і вказав на нього як на василіянина. Маючи в Оттаві доповідь із приводу тижня східних студій дня 14 лютого 1944 р. говорив о. Жан про Преосв. Лянжевена і канадських українців¹⁴). У цій доповіді він заторкнув теж питання священників, які обслуговували українських поселенців у Канаді. Говорив між іншим таке: "1898 р. Монс. Лянжевен вислав свого суфрагана Монс. Паскаля ОМІ, єпископа з Принс Алберт, Саск., до Галичини. Але митрополичий престіл по смерті кард. Сембратовича був опорожнений і він у Львові нічого не міг досягнути. Повертаючись до Риму, зробив там демарші у Священній Конгрегації для Поширення Віри, яка вислала о. Дамаскина Поливку ЧСВВ. Він прибув 21 жовтня 1899 р. до Вінніпегу, де збудував малу церкву на честь св. Миколи, яку поблагословив 1901 р. о. Заклинський. О. Поливка теж підчас кількох місяців відвідував наші колонії в околиці".

Вісім років пізніше, той самий о. Й. Жан опублікував в едмонтонських "Українських Вістях" статтю про о. Д. Полівку ЧСВВ, опрацьовану на підставі доступних йому архівальних документів¹⁵).

Про о. Полівку о. Жан пише там таке: "І дійсно до Канади, докладніше до Вінніпегу, приїхав о. Дамаскин Поливка ЧСВВ дня 21. X. 1899 р. Його вислала на ці місійні терени Священна Конгрегація для Поширення Віри. Про бл. п. о. Поливку маємо різні вістки. Одначе вони суперечні. Одні говорять, що він був словаком по національності, інші, що походив із Карпатської України, ще інші, що був уродженцем Галичини. Сьогодні не буду застановлятися над його походженням. Це тема для окремої студії та для джерельних дослідів".

Ведучи разом з о. Й. Жаном розшуки по архівах в Едмонтоні, я бажав вивідатися докладніше

про о. Д. Полівку, головню в тих людей, які його знали ще з Чину. Впр. о. Петро Котович ЧСВВ з Гримсбі, Онт., знав о. Д. Полівку добре, бо був його товаришем із богословських студій. Він у своєму листі¹⁶⁾ до мене писав, що до статті о. Жа-

о. Іван Дамаскин Полівка, ЧСВВ

на, опублікованої в "Українських Вістях" з 17. XI. 1952 р. може додати таке: "...о. Поливка був чехом з роду і мав вдачу підприємчиву. Переїхавши з Канади до Америки відай постарався про звільнення зв'язи з нашим Чиним і прийняв, а властиво вернувся до латинського обряду. З Америки він повернувся до Чех і тоді написав до мене (о. П. Котович тоді перебував у Карпатській Україні — Б. К.), але в листі не згадував про Канаду..."

Листом з 1 грудня 1952 р. я просив о. Котовича ще деяких вияснень щодо особи цього першого василіянина у Канаді. Незабаром о. Котович дав мені відповідь¹⁷). Він повідомляв, що о. Д. Полівка вступив був до василіянського новіціату в Добромилі, теологію студіював у Крестонополі. О. Полівка був середнього росту, доброї будови, волосся темне. Був підприємчивий, у товаристві милий, пильно вчився. По священничих свяченнях о. Котовича (вони були обидва того самого дня свячені) післали до Дрогобицького монастиря і від тоді між ними зв'язок зірвався. Дальше о. Котович інформував, що о. Д. Полівка молодим хлопцем вступив був до Боніфратрів, себто Шпитальних Братів. Висланий настоятелями на грошеву збірку до Галичини поступив до василіянського монастиря в Добромилі. Там йому дуже подобалося чернече життя. Він просив прийняти його до Чину. Ось те все, що знав о. Котович про о. Д. Полівку.

Отець Жан на основі своїх розшуків і студій видав такий осуд про о. Полівку: "Це була інтелігентна людина, мав високе богословське знання і володів кількома мовами"¹⁸).

О. Севастіян Шевчук ЧСВВ, редактор і фактичний автор пропам'ятної книги парафії св. о. Николая у Вінніпегу, написав про о. Д. Полівку обширно, докладно і з повними референціями. Він широко використав передтим опубліковані матеріали і пізніше віднайдені документи¹⁹).

В Архівах архієпископства зі Ст. Боніфас заховався лист о. Полівки, власноручно писаний по латині до Преосв. А. Лянжевена. В цьому листі він питає канадського Архиєрея про деякі інформації і виявляє бажання приїхати місіонарювати в Канаді, ба навіть заохотити інших священників до праці між українськими поселенцями. Цей цікавий лист становить причиною до історії українського місіонарювання в Канаді. Тому подаю його в точному українському перекладі.²⁰). У перекладі цього листа і цитуючи різне листування за-

мінюю давніше вживане "русин" і "руський" на "українець" і "український".

"Слава Ісусу Христу! Ваше Високопреосвященство!

Цими днями читав я в журналі "Католицькі Місії" листа Вашої Ексцеленції до Генеральної Настоятельки Францисканок. Довго вже ми мали думку поїхати на місію до Канади, де є так багато нашого народу нашого греко-католицького обряду. На це ми були б готові, та багато труднощів стоїть на перешкоді.

Наші світські священники, з дозволу Апостольського Престолу, майже від апостольських часів, за східнім звичаєм, є жонаті, однак вони католики. Через це вони не придатні до місійного діла, згідно з декретом Священної Конгрегації для Поширення Віри. Тільки єромонахи або безженні світські священники чи вдівці можуть бути допущені до цього і їхати в Америку. Таких священників дуже мало. І монахів нема тут тепер у достатньому числі.

Друга трудність, що найбільше стоїть на перешкоді, це необхідні гроші на подорож. Удівці мають свої парафії і не так легко схочуть їх покинути. Безженні священники у старшому віці вже виконують інший сталий уряд. Лишаються молоді безженні священники або вдівці, або монахи. Однак вони не мають необхідного на початок місії і на подорож. Ця справа — великої ваги. Дехто і був би готов, як би не ця перешкода.

Третя трудність була б така: Вже як би хто і мав на подорож, то не має власного виряду, якого треба для душпастирювання і відправи Літургії згідно зі своїм обрядом. Інша річ, як би по церквах було конечне устаткування або як би потрібні речі можна дістати від Єпископа чи людей, чи якого добродія, чи якого місійного това-

риства. Всього собі купити сам місіонар не годен, хіба що був би багатий, та такого нема.

Все це я розглянув і прийшов до такого висновку: Не знаю напевно, якої суми треба на подорож, бо шлях дуже далекий. Гадаю, що треба б на подорож принаймні 200 флоренів (ренських). Та чи вистачить? Зачинаючи місію там, де нема церкви і де ні від кого не дістанете цих речей, конче треба принаймні мати ось таке:

3 фелони	150 флоренів
1 чаша з диском і зізвудою—бодай	30 "
Хрести на престіл і на інші відправи	5 "
Греко-католицький Служебник	20 "
Требник (принаймні малий)	2 "
Конечні книги для хору	15 "
1 кивот для переховування св. Тайн	15 "
Бурсу для відвідування хворих	10 "
Далі: лентійця, стихарі, ілітон, кропило, кадило	65 "

Найбільше треба б цього. Може, дещо вдалось би дістати в дарі. Тому все це пишу Вашій Ексцеленції, щоб з'ясувати всі труднощі, які стоять на перешкоді. Вони, можливо, і не були б такі, як би вже щось було готове або як би відповідні Ординаріяти дещо дали.

Я листувався з американськими священиками з Галичини. Один священик писав мені таке: "Дуже потрібно священиків. Російські схизматики повели велику пропаганду між нашим народом, обіцяючи їм священиків, церкви, гроші і т. д. А наші католицькі не мають звідки жити". Це дуже злякало всіх священиків, які мали думку їхати, що в таких умовах, може, доведеться загинати і світським і монахам.

Наш нарід не знає правд віри. Обряд нез'єдинених є майже такий самий, як католицький. Тому прості люди кажуть: "Це все одно. Як не маємо свого священика, перейдім до них". Українці дуже держаться свого обряду (тут кілька слів не-

читких). Тим то я насмілюся написати до Вашого Високопреосвященства, бо бачу з вищенаведеного листа, як дуже дбає про добро душ своєї спархії Високодостойний Пастир стада Христового. Далі ще й тому, що є священники, які хотіли б виємігрувати і працювати над опущеними. Я — один священник грецького обряду що говорить по-чеськи, по-українськи, по-польськи, по-німецьки, по-латині, інші ж слов'янські мови розуміє.

То ж прошу Ваше Високопреосвященство повідомити мене через свого секретаря про стан місії, далі ж про те, як роздобути фонди на подорож і на вищезгадані конечні речі. Чи, може, є чаші, кивоти, дискоси, стихарі, наплечники, які є такі самі, що і в латинському обряді. Служебник, трєбник і ризи конче треба тут купити. Якби вже було від американського Єпископа на продаж, то дещо з потрібних речей можна б дістати в дарі. Далі, скільки священників прийняли б Ви, Ексцеленціє? Місійне Товариство в Ліоні часом дає субвенції, може, дали б Вашій Ексцеленції? А, може, український нарід в Америці? Як би те все було нам відоме, то я сказав би священникам і вияснив думку Вашої Ексцеленції. Крім того, де має бути місія? Чи є церква і чи є з чого вижити? Я певний, що як би це було, то Ваша Ексцеленція мали б когось. Щодо грамоти прийняття і відпущення і загалом усього, то, очевидно, через львівського архієпископа грецького обряду. Прошу щераз ласкаву якнайшвидшу відповідь і прошу єпископського благословення.

Слуга і син у Христі

о. Дамаскин Полівка

Улашківці, пошта на місці,
Галичина, Австрія”.

Яка була відповідь Преосв. Лянжевена — не відомо, бо не вдалось віднайти копії листа на питання о. Дамаскина. Можливо вона десь заховалася, а може її взагалі нема.

Приїзд о. Д. Полівки до Канади був зумовлений побутом і клопотанням єп. Паскаля, який восени 1898 р. на доручення Преосв. Лянжевена поїхав до Європи та був на аудієнції в Папи Лева XIII дня 30. X. 1898 р.²¹). Папа вказав йому на ОО. Василіян як таких, що могли бути б вив'язатися зі завдань хвилини. Крім того єп. Паскаль поїхав до Відня і до Львова, щоб дістати українських священників-місіонарів. У своєму звідомленні-меморіалі французькою мовою до кард. М. Ледушовського, Префекта Священної Конгрегації для Поширення Віри, з дня 19. XII. 1898 р.²²) єп. Паскаль писав таке: "...Ті панове з церковної і світської влади (себто в Галичині — Б. К.) мене теж безумовно зобов'язали просити о. Провінціала Василіян оснувати монастир, щоб ширити благовістя між тими поселенцями в Манітобі... Одначе мені відмовили... Потрібно пожертвування, відданости, самозаперечення. Ці апостольські чесноти вповні посідають самі тільки ченці... Про що я осмілююся просити, пише цей єпископ, так це, щоб сама Священна Конгрегація для Поширення Віри зволила просити, а в разі потреби наказати оснування монастиря ченців Василіян у Манітобі".

Мимо тих початкових труднощів, Преосв. Паскаль мав деякі запевнення, що ченці Василіяни прийдуть до Канади. Про це він писав до єп. А. Лянжевена. Зрозуміло, що такою вісткою втішився Владика зі Ст. Боніфас. Він зараз дня 7 січня 1899 р. написав до єп. Грандена зі Ст. Алберт в Алберті листа. В ньому повідомляв, що єп. Паскалеві приобіцяли, що ОО. Василіяни прийдуть до Канади. Тому з надією і радістю він закінчував цього листа: "Він мені написав (себто єп. Паскаль — Б. К.), що він надіється мати успіх. Отже таким способом ми незабаром будемо мати ОО. Василіян! Яка радість!"²³). І першим василіянином у Канаді був о. Д. Полівка, який уже перед тим цікавився українськими поселенцями в Канаді, в тій справі писав до Преосв. Лянжевена і був органі-

затором українського церковного життя у Вінніпегу.

О. С. Шевчук ЧСВВ твердить, що прибуття першого василіяського місіонера до Канади було вислідом старань о. Делюша, бельгійця. Він пише в ювілейній книзі таке²⁴):

“Можна сміло прийняти, що до прискіпшення приїзду василіяського місіонера в Канаду багато причинився о. Делюш, Провінціал бельгійських Отців Облятів. Літом 1899 р., він їхав до Галичини, щоб там особисто обговорити справу вислання священників до Канади з Кир Андрієм Шептицьким, який у тому часі був станиславівським єпископом. Кир Андрій поручив йому василіяського монаха о. Дамаскіна Поливку, що його вкоротці потім Священна Конгрегація Поширення Віри вислала на місіюну працю до Канади. У своїх листах до архиеп. Лянжевена та єпископів Легалья й Паскаля о. Делюш дуже поручав згаданого Апостольського місіонера. (Копії листів в архіві ОО. Василіян у Мондері”).

Із каталогу Чину СВВ, виданого 1894 р. в Кракові²⁵) довідуємося, що о. Д. Полівка народився 4. ІІ. 1869 р., до Чину прийнятий 26. ІІІ. 1892 р. В каталозі з 1900 р. знаходимо більше даних про нього: що звичайні обіти склав 12. ХІ. 1893 р., торжественні обіти склав 3. ХІІ. 1896 р., а священничі свячення отримав 12. ІХ. 1897 р. Той самий каталог на іншій сторінці подає²⁶): “Перебуваючі поза монастирем: о Дамаскін Адальберт Полівка в Канаді”. Каталог Чину СВВ з 1903 р. подає ті самі дані про о. Полівку з тим, що зазначає його побут уже у ЗДА²⁷). Каталог із 1904 р. вже не має у своїх списках о. Полівки.

У дорозі до Канади о. Д. Полівка відвідував монастирі ОО. Облятів у Німеччині. Про це ченці Обляти писали до єп. Паскаля і згадували добре про о. Дамаскіна. Про ті відвідини писав теж єп. Легаль до Генерала ОО. Облятів у Римі²⁸) та казав, що о. Полівка “зробив доволі добре вражен-

ня, побуваючи в декількох домах німецької провінції”.

Прибувши до Вінніпегу він хотів зі запалом взятися до праці. Одначе не знав, що в еромонасі-Обляті Вацлаві (Вільгельм-Гійом) Кулявім найде противника, який йому буде шкодити, ба навіть вплине на зміну думки і наставлення у Преосв. Лянжевена і буде причиною знеохоти і зневіри та причиниться до його виїзду до ЗДА. О. Вацлав Куляви, поляк зі Шлеська, боявся “конкуренції” о. Д. Полівки. Він боявся зокрема того, щоб о. Дамаскин не забрав від нього українських душ, які він тоді мав під своєю опікою, бо ВПреосв. Лянжевен, не маючи українського священника, доручив йому обслуговувати крім поляків із Галичини, що були у Вінніпегу, теж і місцевих українців.

Преосв. Легаль у своєму щоденнику під датою 22 жовтня 1899 р.²⁹) записав таке: “Неділя. Ст. Боніфас. ...Під час коли ми робимо наші приготування щоб їхати до Оттави, (т. зн. архиеп. Лянжевен і еп. Легаль — Б. К.), прибув галицький священник Дамаскин Полівка, якого припровадив о. Куляви. Похибку щодо Принс Алберт справлено і він є направлений до Ст. Алберт. Я погоджуюся, щоб він остався у Вінніпегу до неділі, щоб відправити галичанам у польській церкві. Але малі оо. Куляві видаються мені трохи захланними. Я вже довідався, що не засягнувши задовільно нашої ради о. Гвійом Куляви заангажував нашого брата Бернардина, щоб прибув до нього. Цей український священник... виглядає, що є добре диспонуванний. Одначе він мав написати о. Кулявому, що він не думає зимувати. Він хоче зробити поїздку та опісля повернутися підчас найтяжчих місяців у менше холодні околиці”.

Приїхавши до Вінніпегу о. Д. Полівка старався збагнути середовище, серед якого мав вести душ-пастирську працю. Він відвідував українців і, зібравши матеріал, написав 3 листопада 1899 р. обширного листа до архиеп. Лянжевена. В ньому

докладно описав положення українців католиків, які задержалися у Вінніпегу. Із цього листа пробивається місіонерський дух о. Полівки і його відданість українцям. Лист подаю за о. Шевчуком ЧСВВ⁸⁰):

3 листопада, 1899

"Слава Ісусу Христу,

Ваша Екцеленціє!

У Вінніпегу перебув я тиждень та відвідав усіх вірних греко-католицького обряду. Говорив я з людьми тай дізнався про багато речей, передовсім про їх слабу віру. Є справді між ними багатьох, які годяться на те, щоб їх душевні потреби заспокоювати в польському костелі. Проте є і багато таких, котрі з цим не погоджуються і через цілий рік не йдуть ані до польської, ані до жадної іншої церкви. Є тут у Вінніпегу люди, які завзято поширюють соціалізм і радикалізм і тому, що ті люди "провідники" цієї громади, дуже добре володіють українською мовою і заразом є українцями, то люди до них сходяться. Один чоловік має "залю" і до нього щодня по праці сходяться наші люди. Тут їм кажуть "на що тобі тих польських латинських священиків — і то хитро — нащо тобі їх, якщо ти свого священика не маєш? Кажуть тобі давати гроші на польську церкву, а ти знаєш, хто такий поляки. У Старому Краю ти тікав від поляків і від їх священиків, а тут хочеш їм помагати. Помалу, помалу станеш латинником тай навіть не будеш знати, коли ти ним стався. Якщо б ти мав свого священика і свою церкву, то справа була б інакша, ти б тоді знав, що ти відтявся від польської політики".

Наші прості люди їх слухають, потакують їм і через те захитуються у вірі. Говорять, дальше, що польська церква, це церква Вашої Екцеленції та кажуть, добре, що цей архієпископ дбає про

нас, але прийде другий і нас викине, а ми на це дали гроші, і нас викинуть із нашого дому.

Кажуть, що о. Куляви мав говорити під час проповіді, що повикидає всіх тих із церкви, що ще не дали грошей, а тому, що українці досі мало ще зложили, сказали: "Бачиш, до чого йде? Не хочемо сюди йти".

У неділю мав я співану Службу Божу. Тому, що наш обряд дуже довгий, я скінчив Службу Божу в першій годині пополудні. З цього приводу німці й поляки нарікали, кажучи: "Таке набоженство не для нас".

Деякі з наших людей удавали перед поляками, що вони є поляки та питалися їх, що станеться з українцями по скінченні будови костела та його виплаті, чи будуть вони все мати до нього доступ, чи ні. Гірші з них сказали, "Покищо ми мовчимо, бо потребуємо їх, пізніше викинемо їх і кинемо в ріку". Такі поголоски накоїли багато лиха. Кажуть українці: "Аж тепер ми знаємо, де стоїмо. Нічого не хочемо мати з поляками. Геть із ними! Це все дійшло до відома соціалістів і радикалів, які тепер це поширюють.

Інші, розумніші кажуть, що воно добре помагати полякам. Та хто нам допоможе, коли буде будуватися наша церква? Поляки напевно цього не зроблять. Із Старого Краю ми вже винесли переконання, що не допоможе нам ніхто з тих, які століттями відносились вороже до українців.

Навіть як би у місті був священник грецького обряду, то не міг би всього виконувати за вимогами свого обряду, ані проповіді голосити щонеділі, ні співати Службу Божу, ні вчити катехизму. Ми хотіли б мати такий престіл, який відповідав би вимогам нашого обряду, і тетрапод і захристію і т. п. Німці і поляки будуть сміятися з нашого обряду і не дозволять на це. Також треба би мати і свою тацу, на що польський священник не погодиться. І в дійсності невторопно поступив о. Куляви старший супроти одного українця, котрому заборонив

перевести збірку, коли той хотів це зробити, кажучи: Не можна, я є тут парохом...

Хочуть мати свою школу і кажуть, що Ексцеленція цею справою дуже займаються та що вистаралися про те, що уряд платить учителяві, який додатку вчить і польської мови, що ж до української, то ні (про українську мову нема згадки).

У часописах радикалів читаємо, що вкортці буде відкрита книгарня з книжками, що поширюють радикалізм.

Щодо особи Вашої Ексцеленції, то вони дуже добре наставлені і кажуть, що Архиепископ хоче все повести якнайкраще, але не визнається на польській політиці.

Я доклав усіх старань, щоб усе на добре пояснити, але деякі кажуть, що я маю деякі зв'язки, а можливо навіть маю намір польонізувати та латинізувати.

Вислухавши цього всього, я застановився перед Богом, що мені далі робити? Бачу конечність опіки над душами, та найбільшу трудність справляє мені те, що Вашої Ексцеленції нема дома. Що ж мені робити?

В суботу ввечері прийшла до мене делегація мужчин із проханням, щоб я конечно остався в Вінніпегу. Кажуть, що коли не позістанусь, то майже всі стануть соціялістами і діти, які не знають катехизму, і ті дівчата, що працюють по готелях. "Хочемо дати тобі удержання, але хочемо мати свою власну церкву".

Також усі священники радять мені, щоб я остався у Вінніпегу, бо в Манітобі є до десять тисяч душ грецького обряду, як я про це довідався в іміграційному домі, є тут залізниця, яка йде до всіх восьми колоній, ці колонії недалеко від Вінніпегу.

Ані я не мав наміру, ані єпископат грецького обряду, який дав свою згоду на мою місію, щоб я залишився на одному місці, передовсім у Ст. Алберт, бо доїзд буде дуже трудний та й далекими будуть мені провінції Саскачеван і Манітоба.

Вінніпег є осередком, але, як ми це вже бачили, є він і осередком найгіршої праці соціалістів і радикалів.

Добре було б позістати тут, у Вінніпегу, і разом із оо. Кулявими провадити місійну працю по всіх провінціях. Однак для цього конечно удержання, якого я не мав би ні в Ст. Алберт, ані в Принц Алберт тому, що нарід, як кажуть і священники і люди, які в мене були, на разі ще не в спроможі удержати місіонера. Була також думка, що коли б люди у Канаді не могли дати священникові удержання, то він міг би мешкати у Спол. Державах, звідки час до часу міг би сюди приїхати, дати людям духовну обслугу і знову вернутися до Спол. Держав. На мою гадку така праця не принесла б жадного успіху, тому, що люди все бажали б мати свого священника і не прийняли б обслуги від латинського духовенства. І думав я над тим, що б то зробити.

Я погодився на пропозицію українців міста Вінніпегу і в неділю в годині п'ятій пополудні зійшлися українці порадитися, що нам далі робити. По відспіванні "Царю небесний", ми почали наші наради. Ми хотіли, щоб усе те задержалося в тайні і щоб тут не було ні поляків ані їх священників, тільки я й українські представники.

Я представив їм, яка важна річ заховати віру, та щоб і виїхавши зі своєї вітчизни, цієї віри не стратили, бо не приїхали вони сюди, щоб стратити віру, лише щоб її задержати та щоб іще більше любили Бога і Йому ще вірніше служили. Я представив їм працю священників, щедрість о. Шеріє, велику опіку Вашої Ексцеленції над ними, наводячи слова з листів. Читав я також і листи єпископів із Ст. Алберт і Принц Алберт, щоб переконати їх, що вони мають єрархію, яка в дійсності нічого не бажає для них так, як спасіння їх душ. Говорив я їм, що вони повинні бути їй вдячні та відноситися до неї з найбільшою пошаною. З усім цим вони погодилися. Пригадав я їм також, які

небезпечні радикалізм і соціалізм, як то легко можна стратити віру та як вони повинні опікуватися тими, що працюють по готелях і т. п. Під кінець моєї промови я дав їм нагоду свobodно виговоритися, щоб кожний отворив своє серце переді мною і сказав, що думає, хоча б це було і щось найгіршого, та щоб похвалити те, що добре, осудити що зле, пояснити те, що сумнівне.

І що ж я почув? Те. про що вже говорив. Усі бажають мати між собою свого священика, якому дадуть удержання, бажають мати виключно свою церкву, яка відповідала б вимогам обряду і то зараз, а разом щоб була і школа, і каплиця і катехизація і бібліотека з добрими релігійними книжками. На це все вони годяться дати гроші. Я їм сказав, що це річ дуже похвальна і можлива та що це бажання справить велику радість Єпископам і львівському Митрополитові і латинській Єрархії тут у Канаді, бо вони дбають і про спасіння душ і хочуть заопікуватися своїми дітьми і т. п. Та коли і де все те має статися?

І вирішили ось що: жадного великого тягару на себе не можемо накладати, як поляки, але зачинати помалу і то так: щоб ми могли побудувати церкву, то нам конечно треба членства, яке про це подбало б та якого настоятелем був би наш священик. Священик мав би мешкати у Вінніпегу з тим, що міг би виїздити на колонії. Усі колонії, які є недалеко Внніпегу, мали б нам допомогти. Мусить бути своя каплиця і помешкання для священика.

Від довшого часу мали ми намір, говорили вони, купити школу, яка є на вулиці Парк, відновити її і від неї зачати. Коли отці Куляві хотіли цю школу купити, то на ній стояла ціна п'ять до шість тисяч доларів. Я сказав їм, що був у тій школі і її бачив: це дім старий, який потребує направи. Вони зобов'язуються власними силами все в цьому домі спорядити, і каплицю і помешкання і школу і бібліотеку таї уже мають учите-

ля, який буде приходити бодай кілька разів у тижні вчити дітей.

Я сказав: це все робить мені дуже велику приємність і якщо зробите так, як обіцяєте, то всім справить воно велику радість. І ні один із них не був проти цієї святої думки і праці.

Та \$5.000.00 це таки багато. Тож ми підемо до Управи з проханням, щоб ми її могли дістати за половину ціни. Кажу їм: "Мої дорогі! Якщо так станеться, то буде добре. Я тоді зараз напишу листа до Митрополита й до Риму, до Конгрегації Поширення Віри, і до Архієпископа з Ст. Боніфас про цю велику нашу радість і попрошу їх благословення для вас".

Заплатити за цю каплицю вони зобов'язалися і зараз дати свої гроші, що їх мали зложені в банку, з того дещо подарують, а дещо лише дадуть на процент як у банку, щоб не платити 6 процент. Коли будуть гроші, чи то по п'яти роках чи по трьох, кожний дістане те, що вложив у церкву.

Заплативши за місце і за дім, уже відтепер мусять думати про будучу церкву й остаточно як це покажеться практичним, збудувати її на цьому місці, або це місце продати і вибрати відповідніше. Ця буде називатися "Руська греко-католицька церква" і не буде вона власністю якогось єпископа, але єпископ, я це їм сказав, мусить мати духовний нагляд над тою церквою, і не страхайтеся тим, що якийсь єпископ забере її для себе. Єпископ це настоятель, який буде наглядати над тим, щоб священники церковні чинності точно й побожно справували, і вашої церкви жаден не схоче мати. Із цим вони погодилися. Я сказав їм також, що коли священник помре, тоді єпископ постарается, щоб на його місце прийшов другий і не може дозволити на те, щоб прийшов якийнебудь священник, тільки такий, що буде гідний і т. п.

По закінченні нарад ми відспівали "Під Твою милість", а також многоліття для папи Лева XIII і католицької єрархії.

На другий день пішла делегація до Управи, до суперінтендента. Тут йому представили своє вбожество, що мають свого священика, а не мають своєї церкви, що хочуть купити дім, що зветься Дофрин Скул, і замінити його на церкву та висказали свою надію, що суперінтендент їм у тому ділі допоможе.

Він їм сказав: Добре, однак є люди, що хочуть купити цей дім і ухвалено, що хто дасть за нього \$2.000.00, той його дістане. Зараз треба зложити \$200.00, других \$300.00 до Нового Року, решту ж до 5 років. То ж якщо вони хочуть його набути, то зараз мусять зложити \$200.00, а він уже постарється, щоб його не дати навіть тому, хто давав би за нього більшу ціну. Якщо однак ту справу відложать і до двох днів не полагождать, то інші люди, заплатять більшу ціну і його набудуть.

Люди прийшли зараз до мене і все те мені розповіли. Є тут вісім лотів, місце добре, сухе і з того матеріялу можна дуже легко нову церкву збудувати.

На це діло я маю гроші, що їх мені передали наші галицькі єпископи грецького обряду і Місійне Товариство св. Павла. Я сейчас дав їм \$200.00, щоб задаткували дім, тому що його місце майже посеред міста і по якомусь часі буде мати велику вартість, навіть якби на тому місці не будувати церкви.

Якщо б Ваша Ексселенція були тут, то було б краще, бо це є діло великої ваги, людям воно справило велику радість, до нього вони дуже добре наставлені. Навіть два соціялісти вже навернулись і хочуть дати \$50.00 на ту каплицю.

Я з того приводу також радію, тому що це утверджує у вірі. Зараз написав я листа до Митрополичого Ординаріату, щоб прислав мені гроші, також і до Конгрегації Поширення Віри. А тому, що Ваша Ексселенція не мають нічого проти мого приїзду і так радо і з такою любов'ю, як справді добрий пастир, мене прийняли, я повідом-

ляю Вашу Ексцеленцію про цю справу в імені всіх українців, котрі по повероті Вашої Ексцеленції прийдуть особисто попросити до цього святого діла Вашого ласкавого єпископського благословення і, відновивши дім, запросять Вашу Ексцеленцію попри грецький також і в латинському обряді цей дім поблагословити.

Нехай Ваша Ексцеленція зволять ласкаво написати до них пару слів, щоб вони знали старання Вашої Ексцеленції про спасіння їх душ.

Здоровлю і прошу благословення,
відданий слуга і син

о. Дамаскин Полівка
місіонар для вірних грецького обряду

Вінніпег, 3. 11. 99 р.
312 Парк Стр.

Дописка: Вчора одержав я листа від Всесв. Монс. Альберта Паскаля єпископа з Принц Альберт, яким він поручає мені поїхати у провінцію Саскачеван і пише Його Ласкавість, що вже має зібрані гроші на будову церкви грецького обряду.

Я відписав цьому Всесвітлішому та найлюбішому Пастиреві, дякуючи йому за великі його старання про добро і спасіння душ наших людей, однак на постійне я там замешкати не можу, бо вибрав собі відповідне місце в центрі і хочу, за Вашою згодою тут позістати, а до Провінції Ст. Альберт і Принс Альберт буду доїздити раз у місяць...

Я хочу себе цілковито посвятити для народу і, наскільки те буде в моїх силах, працювати над збереженням віри й над тим, щоб усі пізнали найвищого Пастиря та Йому вірно служили".

Незабаром о. Полівка отримав відповідь від архиеп. Лянжевена і своїм листом із 6. листопада 1899 р. дякував за письмо та далі інформував архиерея. Цей лист у перекладі звучить так³¹):

"Слава Ісусу Христу,

Ваша Екцеленціє!

Щиро дякую за надіслану мені відповідь. Однак чув я в Ст. Боніфас, що Ваша Екцеленція прибудуть до Вінніпегу аж на 24 грудня. Отже довгий час треба буде ждати тоді, коли наша справа є превеликої ваги, бо протестанти хочуть дати \$300 більше від тої суми, яку нас уповноважила заплатити Рада Управителів. Отже може статися таке, що через ретрактацію ми зможемо все стратити.

2. Направа (дому — перекл.) є конечна, а по 24 грудня вже нічого не зможемо зробити, бо придуть морози.

3) Поляки, почувши, що українці хочуть мати свою власну каплицю, вже роблять труднощі. І що ж робити з такими простими людьми! Тому то всі смиренно просять щоб, якщо Ваша Екцеленція так пізно повернуть, ще до повороту ми мали дозвіл до якнайскорішої направи дому.

4) Йде нам про поміч, яка цього року має прийти з нашого краю від митрополита і єпископів.

5) Ваша Екцеленція обіцяли вистаратися для мене безплатне подорожування залізницею. Прошу ласкаво це зробити.

Для українців це річ превеликої ваги і тому ще раз просять, щоб їх Екцеленція чимскоріш переслали своє рішення. Що скоріше, то краще.

Здоровлю, поручаюся св. молитвам і прошу благословення,

відданий син у Христі

о. Дамаскин Полівка, місіонар

Вінніпег, 6. 11. 1899.

П. С. Вчора були в мене представники Заряду від німецької сторони. Вони не бажають собі, щоб українці ходили до костела. О. Куляви нічого проти цього не має, тільки люди".

Дальший образ праці о. Полівки тяжко собі виробити з листування ВПреосвященних латинських Владик або щоденника сп. Легалья, бо вони нічого, або майже нічого не говорять про місіонарську працю о. Дамаскина. Зате цей образ можемо доповнити собі з оповідання Гната Дмитришина, який прибув до Вінніпегу ще 1895 р.³²).

Українські поселенці, які задержувалися у Вінніпегу по приїзді до Канади, отримували свою духовну обслугу в англійській катол. церкві Непорочного Зачаття при вул. Аустен. Коли приїхали сюди брати Куляві, тоді один із них, Вацлав, став там парохом з уваги на те, що знав польську мову і міг обслуговувати слов'ян католиків. Одначе імігрантів прибувало щораз більше. Вони поселялись у Північному Вінніпегу і Преосв. Лянжевен постановив, щоб при вул. Селкірк вбудувати костел Св. Духа, який обслуговував би українців і поляків. У тій цілі пішла жива грошева збірка, в якій не оставились позаду теж українські поселенці.

Коли до Вінніпегу приїхав о. Полівка, то будова костела вже була дійшла до половини. Українські мешканці Вінніпегу дуже були втішилися приїздом свого місіонаря. О. Полівка правив Службу Божу в костелі Св. Духа. Це був день св. Михаїла, говорить Гнат Дмитришин.

З уваги на те, що костел нагорі ще не був викінчений, то о. Полівка відправляв у підвалі ("салері"). На горі над "салером" працювали при будові костела робітники, які гуркотом і ковтанням перешкоджували відправі. О. Полівка післав до о. Кулявого чоловіка з проханням, щоб заперестали працювати під час Служби Божої. Але о. Куляви показався дуже нетактовним, бо дав відповідь: "Коли хочете тут відправляти, то вибирайте час, коли робітники не працюють"³³).

Майже в сльозах, оповідає Дмитришин, о. Полівка докінчував Богослужбу. Він ще мав проповідь до людей. У ній говорив їм про обов'язки

**Преосв. А. Лянжвен,
Архиепископ Ст. Боніфас**

супроти Бога і Народу, згадав залишену батьківщину, тощо. Опісля пішов між людей із такою. Вірні кидали свої жертви, скільки хто міг. Найбільше було одно-долярових банкнотів³⁴). Між людьми стояв теж о. Куляви і бачив жертвенність українців своєму духовникові. Це також на нього дуже подіяло, бо він боявся, що з приходом о. Полівки відпадуть від нього вірні, які не жалують запрацьованого гроша на Боже.

На другий день о. Полівка правив знов у костелі св. Духа. Це була заупокійна Служба Бога з

парастасом, яку замовив Гнат Дмитришин. По відправі Дмитришин запросив до себе на обід о. Дамаскіна та декого з людей. За столом зайшла розмова про потребу будови своєї, української, католицької святині. Управа костела, зокрема його парох були нераді, що о. Полівка в них відправляв. Вони боялися, що зорганізована о. Д. Полівкою українська парохія від них відпаде зі своїми членами, і тим самим вони втратять джерело парафіяльних прибутків, необхідних для будови костела.

Використовуючи прихвильність деякої кількості людей, о. Полівка кинув відважну думку, щоб висловилися, де мала б стати українська церква. Гнат Дмитришин говорить, що тоді в хаті настала поважна тишина. Всі дивилися мовчки перед себе, тільки серед невеликої хатини, стояв гарної будови і середнього росту о. Полівка, а з його палних очей пробивалася небуденна енергія та організаційний хист.

Від киненої ідеї до реалізації було вже недалеко. Постановили таки наступного дня піти шукати за площею, що була би пригода під будову церкви. О. Полівка вибрався разом із Гнатом Дмитришином шукати за такою площею. Найперше заїхали в околицю Форт Руж, одну з теперішніх дільниць Вінніпегу. Тут найшли, недалеко ріки Ассінобоя, багато вільного поля. О. Дамаскін хотів закупити більший терен, частину з нього зжиткувати під будову церкви, а решту розпродувати українцям, щоб поселювалися довкола своєї церкви. У той спосіб, на зразок канадських французів, він хотів запобігти розпорощенню українців у Вінніпегу. Одначе проти доброго плану о. Полівки промовляла життєва дійсність. До теперішні українські імігранти поселювалися в північній частині Вінніпегу. Тим людям було б за далеко їздити до своєї церкви в дільниці Форт Руж.

Повертаючись домів, обидвом нашим людям по-

добалося те місце, де сьогодні Загальна Лікарня (Дженерал Госпитал). Але показалося, що це місце не пригоже, бо близьке до залізничної станції СПР-у. Перший день розшуків за відповідною площею не приніс бажаних вислідів³⁵). Утомлені вернулися додому.

Другого дня почалося те саме ходження. О. Полівка ішов вулицями Північного Вінніпегу. Коли втомився ходом, то присів, як розказує наочний свідок Олекса Ксьонжек³⁶), на пеньку на площі, де сьогодні при вул. МкГрегор і Стелла стоїть церква св. Володимира й Ольги. До нього надійшли теж інші люди, що шукали за відповідною площею і почали ділитися своїми враженнями. Галицький місіонар хотів закурити папіроску. В тій хвилині, ні з цього, ні з сього, почала йому текти кров із носа. Він здивувався, бо ніколи йому щось таке не траплялося. Не зважаючи на цей випадок, сказав: "Я думаю, що тут буде наша церква"³⁷), і кров йому перестала йти. Всі погодилися, що ця площа — це найвідповідніше місце, бо воно наче посередині для українських поселенців у Вінніпегу. "Цю площу мусимо посвятити, сказав о. Полівка і "то під іменем св. о. Николая". Ще того самого дня зійшлися люди на нараду до дому Дзюника, що мешкав при вул. Петрик.

Людей було яких 150 осіб. 50 примістилися в хаті, а 100 було на дворі. Зборами проводив о. Полівка. Всі погодилися, що хочуть своєї церкви та на ту ціль зложили були \$150. О. Полівка був дав від себе \$20 і написав листа до Преосв. Константина Чеховича, Перемиського єпископа в тій справі. Владика відповів, пересилаючи на будову першої української католицької церкви у Вінніпегу суму 200 австрійських корон. Площа, яка складалася з 3 лотів, мала коштувати \$450. В суботу 8. XII 1899 р. дали задаток.

Про старання набутти площу під будову церкви інформовано Преосв. Лянжевена, що тоді перебу-

вав в Оттаві. Виглядало, що Преосв. Владика був задоволений із перебігу справи. Він написав 8 листопада 1899 р. листа до о. Полівки³⁸). Це здається була відповідь архієпископа на обширного листа о. Полівки з 3 листопада 1899 р. Закінчення листа однак вказує, що Монс. Лянжевена "інформувала" теж друга сторона і він не дуже похочував починати будову церкви під час його неприязності. Цей лист звучить так:

"Всечеснішому о. Полівці, місіонареві українського обряду.

Сердечно дякую за листа до мене та історію української Церкви. Я вдоволений, що Ваші вірні хочуть будувати церкву в Вінніпегу. Ніщо мене так не тішить, як вістка, що мої діти у вірі й ревності ходять дорогою правди.

Це рік дуже важна і здається не вдасться її довести до кінця з уваги на мою неприязність. (Тут речення нечитке). Тому Вас прошу піти до мого Генерального Вікарія та чекати мого повороту. Бог знає, що моє серце прив'язане до українців. Церква, яку збудують за дозволом єпископа, не може служити нікому іншому, тільки тим, що її будували і, в практиці, вона їм більше приналежна, як єпископові. Я Вас прошу відвідати колонію у Ст. Алберт. По Вашому поверті, якщо вважатимете, що в Вінніпегу абсолютно потрібно церкви, тоді можна буде про все звідомити Рим і почати таке гарне діло. Бо український обряд є на правду гідний, щоб його відзначити. Я Вас благословлю і всіх Ваших вірних українців та інших. Аделяр, Архієпископ із Ст. Боніфас".

Зберігся ще один цікавий лист о. Полівки з 12 листопада 1899 р. до архієп. Лянжевена, що його подає о. С. Шевчук ЧСВВ. У листі о. Дамаскин виразно говорить про те, яких засобів уживає о. Куляви та як він впливає на о. Генерального Вікарія. Цей лист звучить так³⁹):

"Ваша Ексселенціє!

Я і також українці щиро дякуємо за написаного до мене листа. Я його переклав на українську мову і люди тим дуже втішилися. На днях я виїду до Едмонтону, та на разі мушу на кілька днів виїхати до Стюартбурн, де вже є схизматицький місіонар. До мене писали листа, а також був у мене й один чоловік, щоб я зараз туди поїхав, бо декотрі вже в нього сповідалися і перейшли на схизму. У Гонор вісім родин зробило визнання католицької віри, надіючись, що там вкоротці постане українська церква.

Мене дуже дивує, що Генеральний Вікарій хоче від мене відібрати юрисдикцію, яку Ваша Ексселенція мені уділили. Це він переказав мені через о. Кулявого. Не знаю про що йде, яку він має до того причину, бо ж це не по-католицьки робити комусь труднощі в душпастирській праці. Я мушу відвідати всіх людей, щоб пізнати які вони є.

Впрочім самі знаєте дуже добре, що оо. Куляві є моїми ворогами. Вони самі не хочуть українського священика і це все вони роблять із Генеральним Вікарієм... У неділю, підчас проповіді він сказав, що Ваша Ексселенція не дозволять, навіть і за рік, на будову української церкви, та що він сам є парохом для українців. Нехай буде, та я знаю, що Канада це місійний терен.

Він дав шлюб дівчині грецького обряду з чоловіком латинського обряду і сказав, що вона має перейти на латинський обряд. Чи він має таке право? У моїй приявності і перед моєю Службою Божою він запричащав цю дівчину у латинському обряді, хоч знав, що за кілька хвилин я буду правити, а це не дозволене ні священикові ні вірному, якщо є священик власного обряду і то під тяжким гріхом. Цим згіршилися наші люди, кажучи: Ось, гляди як вони нас хочуть латинізувати, і вже латинізують.

Хоч я маю Вашу згоду на душпастирську пра-

цю, то він, у моїй приязності говорив людям під час проповіді, що я не маю жадного права. Сказав людям, що тут ані я не буду, ні інший український священник, а може навіть не буде і церкви. Говорив людям, що мене висилають до Ст. Альберт. Це правда, та при чому тут люди? Та це не на одно стале місце, а на фарми. І пощо те все?

Ексцеленціє! Щонебудь я робив, про все Вас повідомляв і моїм бажанням є: спокій між людьми. Не йде мені про те, щоб я позістав у Вінніпегу. Тай людям про це я не говорив. Іду далі, однак із жалем, і жду на приїзд Вашої Ексцеленції, щоб пояснити справу. Українські єпископи дуже просять мене, щоб я їх повідомив, як тут поведатся з нашими людьми.

Українці також пристають на те, щоб церкву обслуговували ОО. Василіяни. Я бачу тут Вавилон! Стільки народностей і різні обряди не можуть приміщуватися в одній і тій самій церкві. Я бачу konieczність мати священника нашого обряду. Це скріпить віру. Церкву допоможуть нам збудувати галичани: чи люди, чи єпископи. І нам найбільше про це йде. Письмо Вашої Ексцеленції мене дуже тішить. Бачу тут батьківське серце.

Я прохаю Вашу Ексцеленцію вистаратися для мене або про безплатне подорожування ("Фрі тикет"), або місіонарський білет ("Клерікал тикет") на всі залізниці, бо мої гроші вже вичерпалися. Тої школи вже не купують і за нічим іншим не шукають, однак нарід є дуже за церквою, і з нетерпеливістю вижидає Вашої Ексцеленції. То добре, бо значить є віра, ліпше є, щоб хотіли, ніж щоб не хотіли. Я переконаний, що Ваша Ексцеленція нічого не мають проти моєї місії. Однак, якщоб я мав мати якінебудь труднощі, то рішуче повернуся до Старого Краю.

Здоровлю найсердечніше і прохаю благословення
щировідданий син

о. Дамаскин Поливна
Апостольський Місіонар

Але видно доноси до Монс. Лянжевена були посилені. Ксьондз Вацлав Куляви боявся перших заходів щодо будови української церкви⁴⁰). З листа Преосв. Лянжевена до Преосв. Грандена довідуємося⁴¹), що єп. Лянжевен писав із Монтреалю о. Полівці, щоб він їхав до Едмонтону. В тому листі Преосв. Лянжевен пише таке: "...Український священник зробив тут (себто у Вінніпегу — Б. К.) сотки зусиль, він усе поперемішував. Він хотів за всяку ціну оснувати українську церкву і вже наперед (ад гок) поробив довги. Остаточно я йому вислав доручення з Монтреалю їхати до Едмонтону. Говорять, що він поїхав до Чикаго, обіцяючи післати п'ять українських священників..."

О. Д. Полівка був знеохотився тими інтригами. Він щераз відвідав околицю Стюартбурн, Ман., відтак повернувся до Вінніпегу, щоб попрощатися зі своїми вірними⁴²). На передодні 1900 р. о. Дамаскин Полівка ЧСВВ дійсно виїхав до ЗДА, де перебував іще якийсь час. Опісля повернувся до латинського обряду і переїхав до Чехії.

На початку 1900 р. про о. Полівку згадував іще Впреосв. Лянжевен у своєму листі до єп. Грандена, в якому писав⁴³), що "...нема ніякої вістки про українців. Тільки кард. Ледуховскі мені пише, щоб о. Полівка повернувся до свого василіянського монастиря в Галичині." А єп. Легаль у своєму щоденнику записав: "14 січня 1900 р. Неділя. Ст. Алберт. Приготовляю листа кард. Ледуховському в справі о. Дамаскина Полівки і галичан".

О. Д. Полівка — цей перший василіянин у Канаді — старався починати свою працю від будови церкви, яка мала біля себе гуртувати вірних, що покинули Західню Україну та у вільній Канаді старалися творити краще майбутнє для себе і своїх родин. Заздрість та інтриги о. В. Кулявого не дозволили о. Дамаскинові здійснити намічений план. Коли о. Полівка відїхав до ЗДА, тоді частина українських вірних повернулася назад до костела Св. Духа і напевно своїми жертвами до-

помогла докінчувати будову цього храму, що коштував \$37.500.

Підприємливість братів Кулявих уводила в подив їх Єрархію, про що свідчить записка єп. Легалія в щоденнику під датою 13 вересня 1903 р. Брати Куляві, зокрема Вацлав боявся теж і того, що о. Д. Полівка, священник українського обряду, миропомазував дітей, які він хрестив. А це в голові латинника, який не був ознайомлений зі справами Східньої Церкви, не могло поміститися в голові. Бо як воно можливе, щоб функцію, яку в латинській Церкві виконує тільки єпископ, міг тут сповняти звичайний єрей. Про це теж згадує Преосв. Лянжевен у своєму листі до кард. Мечислава Ледуховского⁴⁵, пишучи: "Він узяв на себе (себто о. Д. Полівка — Б. К) миропомазувати дітей, що могло би вказувати на перехрещування українських дітей, охрещених уже латинським священником. Із того приводу велике згіршення між поляками".

Але о. Д. Полівка, перебуваючи в ЗДА, не забув своїх перших духовних дітей на північно-американському континенті. Він переслав із ЗДА до Вінніпегу \$66, які зібрав, і заохочував, щоб люди не закинули думки будови своєї церкви. О. Івана Дамаскина Адальберта Франциска Полівку ЧСВВ, чеського походження, треба вважати за першого організатора українського церковного життя у Вінніпегу, бо таким він був і таким перейшов до історії Української Католицької Церкви в Канаді.

ЛІТЕРАТУРА

1) В Едмонтоні, Алта, осідлу протоігуменату ченців Василіян, його відзначувано в днях 15 і 16 листопада 1952 р.

2) Багато авторів подає його прізвище як Поливка. Думаю, що правильніше Полівка, бо він був чехом за національністю. Його прізвище писалося: Polivka, а не Polywka.

3) "Ювілейний альманах української греко-католицької церкви св. Володимира і Ольги у Вінніпегу" (1901-1936). Вінніпег, Ман., 1936.

4) Там же, стор. 17.

5) Пантелеймон Божик: "Церков українців у Канаді". Вінніпег, Ман., 1927., стор. 9.

6) Василь А. Чумер: "Спомини про переживання переших українських переселенців у Канаді" (1892-1942). Едмонтон, Алта, 1942, стор. 61.

7) Ніл Саварин ЧСВВ, о.: "Роля Отців Василіян у Канаді". Мондер, Алта, 1938, стор. 14.

8) Про старання еп. Легалья дістати ОО. Василіян довідуємося з його звідомлення на Генеральну Капітулу Конгрегації ченців Облятів, що радила в Льєжу (Бельгія) в дні 14 серпня 1904 р. Він там, між іншим, писав таке: "У 1898 р. і за вказівками Свт. Отця, який мені дав адресу о. провінціала зреформованих Василіян у Галичині, я зробив перше прохання, щоб отримати ченців цього Чину. О. провінціал мені відповів, що відчуває недостачу людей і йому тяжко вив'язатися зі зобов'язань щодо місії в Бразилії, яку вони прийняли." (копія цього документу зберігається в архіві протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні). Як записав еп. Легаль у своєму щоденнику, авдієнція в Папи Лева XIII відбулася 30 жовтня 1898 р. Під тією датою записане теж і те, що 26 вересня того ж року Преосв. Легаль був на авдієнції в кард. М. Ледуховського. Владика зі Ст. Алберт, Алта, занотував про ті відвідини таке: "Щодо галичан, то кардинал є в курсі всього. Я йому нічого нового не кажу. Він радить мені звернутися до провінціала зреформованих Василіян" (Щоден-

ник зберігається в архіві протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні).

9) "Сорокліття (1904-1944) парохії св. о. Николая Чина Св. Василя Великого". Вінніпег, Ман., (без дати), стор. 6.

10) Леонід Білецький: "Українські піонери в Канаді" (1891-1951). Вінніпег, Ман., 1951, стор. 26.

11) L. E. Belanger: "Les Ukrainiens catholiques du rit grec-ruthene au Canada". Quebec, 1945, p. 15-16.

12) Paul Yuzyk: "The Ukrainians in Manitoba". Toronto, 1953, p. 70-71.

13) Властиво першою українською католицькою церквою в Манітобі є церква-каплиця під покровом св. Архистратига Михаїла в Минк Ривер, яку збудовано 1898 р. (Порівняй: Ніл Саварин, сп.: "Пропам'ятна книга з нагоди золотого ювілею українського народу в Канаді". Йорктон, Саск., 1941, стор. 171).

14) Ця доповідь має 8 сторінок машинопису без інтервалу, написана по-французьки. Копію маю в себе.

15) Йосафат Жан ЧСВВ, о.: "Перший василіянин у Канаді", "Українські Вісті", Едмонтон, Алта, ч. 46, 17. XI. 1952 р.

16) Датований: 27 листопада 1952 р.

17) Датований: Гримсбі, Онт., 3. XII. 1952 р.

18) Й. Жан, цит. стаття.

19) Дивись: "Ювілейна книга парохії св. о. Николая у Вінніпегу, видана у 50-ті роковини посвячення церкви, 1905-1955. Торонто, 1955. Про о. Полівку йде мова на сторінках 25-34. Автор усюди вживає зукраїнізоване прізвище "Поливка".

20) Цей лист має 4 сторінки малого формату, на жаль, без дати. Улашківці, пошта в місці, подані як місце перебування о. Полівки. Лист починається словами: *His diebus legi in ephemeredibus...* Він друкується вперше.

21) Порівняй: Й. Жан, цит. стаття.

22) Копія цього листа-меморіалу знаходиться в архіві ченців Василян у Мондері, фотокопії в архівах: Української Католицької Митрополії у Вінніпегу, сп. Кир Ніла в Едмонтоні, протоігуменату ченців Редемптористів в Йорктоні і в мене.

23) Лист зберігається в архіві лат. архiep. в Едмонтоні.

24) "Ювілейна книга...", цит. твір, стор. 25.

25) Catalogus Ordinis S. Basilii Magni Reformationis Dobromilensis sub regimine PP. Soc. Jesu Anno 1894. (Rhetores anni II: Adalbertus Franciscus Poliwka) Cracoviae, 1894, p. 3.

26) Catalogus Ordinis S. Basilii Magni Reformationis Dobromilensis sub regimine PP. Soc. Jesu. Zolkiviae, 1900, p. 20.

27) Catalogus Ordinis S. Basilii Magni Reformationis Dobromilensis sub regimine PP. Soc. Jesu (Extra monasterium degentes: P. Joannes Damascenus A. Franciscus Polivka in Amer. sept.). Zolkiviae, 1903, p. 29.

28) Копія цього листа зберігається в архіві протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

29) Щоденник зберігається в архіві протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

30) "Ювілейна книга...", цит. твір, стор. 26-30. У цьому листі є речення, в якому о. Полівка говорить про те, що він отримав гроші від українських єпископів із Галичини і від Місійного Т-ва св. Павла на місійні потреби в Канаді. Це перша згадка про фінансову поміч українського єпископату на покриття видатків, зв'язаних з духовною опікою українських заробітчан у Канаді.

31) Дивись: "Ювілейна книга...", цит. твір, стор. 30.

32) Порівняй: "Ювілейний альманах...", цит. твір, стор. 16-21.

33) Там же, стор. 17.

34) Про цю подію мені розповіла в дні 8. X. 1953 р. в Едмонтоні п-і Анна Кухарська, яка тоді мешкала в Ледук, Алта. Про це все вона добре знала від свого мужа бл. п. Володимира Кухарського, який того пропам'ятного дня був на відправі о. Полівки.

35) "Ювілейний альманах...", цит. твір, стор. 19.

36) Там же, стор. 20.

37) Там же, стор. 20.

38) Там же, стор. 21. Українську мову цього листа я дещо справив. Переглядаючи українську частину архіву архієпископства у Ст. Боніфас, Ман., на жаль, я не натрапив на копію цього листа. Дуже можливо, що архієп. Лянжевен, будучи в дорозі, не зробив копії.

39) "Ювілейна книга...", цит. твір, стор. 32.

40) Порівняй: Paul Yuzyk: "The history of Ukrain-

ian Greek Catholic (Uniate) Church in Canada". Saskatoon, Sask., 1948, p. 54.

⁴¹⁾ Датований: 20 грудня 1899 р., зберігається в архіві лат. архиеп. в Едмонтоні.

⁴²⁾ Й. Жан, цит. стаття. Згадувана п-і Кухарська оповідала, що українці у Вінніпегу дуже плакали за о. Полівкою, коли він із ними прощався, виїжджаючи до ЗДА.

⁴³⁾ Датований: 5 березня 1900 р. Зберігається в архіві лат. архиеп. в Едмонтоні.

⁴⁴⁾ Копії цього листа, на жаль, ще не вдалося відшукати.

⁴⁵⁾ Датований: 25 грудня 1899 р. Копія зберігається в архіві лат. архиеп. в Едмонтоні.

**УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО
“ДОБРА КНИЖКА”**

видало у Львові до 1939 року 133 книжки.

Вже на еміграції наступила віднова нашої видавничої діяльності. В Європі вийшли:

134. Теофіл Коструба: ВІРА НАШИХ ПРЕДКІВ. — Церковно-релігійна ідеологія у княжій Україні (X-XIV вв.). — Інсбрук, Дорнбірн, Австрія, 1946. — Вичерпане.
135. 137. 139. „ЖИТТЯ І СЛОВО” — кварталник для релігії й культури. — Інсбрук-Зальцбург, Австрія, ч. 1. 1948; ч. 2. 1948; ч. 3-4. 1949. Вичерпане.
136. о. Роберт Котен: СЬОГОЧАСНА МОЛОДЬ — Інсбрук-Зальцбург, Австрія, 1948. — Вичерпане.
138. Григор Меріям-Лужницький: ПОСОЛ ДО БОГА. — Історичний фактомонтаж. — Інсбрук-Зальцбург, Австрія, 1949. Ціна \$0.75.
140. о. Равль Плю: НАЗУСТРІЧ ЖИТТЮ. — Розважання. — Інсбрук-Зальцбург, Австрія, 1950. — Ціна \$0.75.
141. М. Брадович: ОДНА НАЦІЯ—ОДНА ЦЕРКВА. — Інсбрук-Зальцбург, Австрія, 1950. Вичерпане.

У Канаді, в місті Торонто видано:

142. Володимир Молодецький: У БОЮ ПІД БРОДАМИ. — Спомини українського артилериста протипанцерної зброї. — „Цікаві оповідання” ч. 22. —1952. Вичерпане.
143. Олександр Мох: ТЕОФІЛ КОСТРУБА. Учений-праведник. 1952. — Ціна \$0.25

144. Юрій Мозіль: У ТАБОРІ СМЕРТИ. — Спомини з концентраційного табору. — „Цікаві оповідання”, чч. 23-26. 1952. Вичерпане.
145. КАЛЕНДАРЕЦЬ НА 1953. — 1952. — Ціна \$0.25. (Три наклади. Вичерпане).
146. Юрій Мозіль: КРИЗЬ ЗАЛІЗНУ ЗАНАВІСУ. Спомини. — „Цікаві оповідання”, чч. 27-30. — 1953. — Ціна \$1.00.
147. Наталена Королева: ПОДОРОЖНІЙ. — Легенди. — 1953. — Ціна \$0.50.
148. Олександр Мох: КНИЖКИ І ЛЮДИ — літературно-критичні нариси, серія друга. — 1954. — Ціна \$1.00.
149. Теофіл Коструба: НАРИСИ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. Ціна \$2.00.
150. Св Письмо Старого Заповіту: КНИГА ТОВИТ у перекладі о. д-ра Володимира Дзьоби. — 1954. — Ціна \$0.25.
151. о. Схрейверс Йосиф ЧПІ: Чудесне життя Сестри Варвари. 1954. Ціна \$1.50
152. Кузьмович-Головінська Марія: Чічка — новеля. 1954. — \$1.75
153. Олена Кисілевська. По рідному краю. Мандрівні спомини. 1955. Ціна \$2.00.
154. о. д-р Ісидор Нагаєвський. Рим і Візантія. Вселенська Церква патріярх Фотій. 1956. Ціна \$2.50.
155. Юрій Мозіль. Записки політв'язня. 1958. Ціна \$1.00.
156. В. Лозинський — М. Ценевич. Проклятий камінь. Історична повість із козацьких часів. 1958. Ціна \$2.00.

157. Марія Кузьмович-Головінська. **Горбатенька**. Оповідання (для дітей). 1958. Ціна \$0.50.
158. Юрій Мозіль. **“На Вронках”** — спомини політв'язня. 1959. Ціна \$1.00.
159. Олександр Микола Мох. **Нарис історії української католицької преси**. (Друкується).
160. Митрополит Василь Липківський: **Відродження Церкви в Україні 1917-1930**. Ціна \$3.00.
161. о. Олексій Заклинський: **Записки пароха Старих Богородчан** (Спомини). 1960. Друкується.
162. Федір Одрач: **Покинута оселя**. Оповідання 1960. Друкується.
163. Богдан Курилас: **Діялоги Василянок**. Друкується
164. Д-р Юрій Герич: **Огляд Богословсько-літературної діяльності Йосафата Кунцевича**. 1960. Ціна \$0.50.
165. омм: **Кінець світу**. Чи, коли і як буде? 1960. Друкується.

Замовляти на адресу:

Alexander Moch — 6 Churchill Ave.

Toronto 3 — Ont. — Canada.

